

Vzdělávací materiál projektu Zlepšení podmínek výuky v ZŠ Sloup

Název vzdělávacího materiálu	Práce s textem - reformy Marie Terezie
Anotace	Pracovní list slouží k získání informací z tématu osvětské reformy Marie Terezie.
Autor	Mgr. Renata Kulíšková
Jazyk	Český jazyk
Očekávaný výstup	Žák se naučí důležité změny zavedené za vlády Marie Terezie.
Třída	8.

Reformy Marie Terezie

1, Vezměte si sešit. Napište si vždy název reformy, opište zadání a vyhledejte v příslušném textu.

1. Reforma berní – vypište nové katastry a co bylo podrobena sčítání.

① reforma berní

stanovena pevná sazba daně, berně odsouhlaseny zemskými sněmy na dlouho dopředu (10 let), dohled státních úředníků 1748 dokončen **soupis půdy poddaných** (rustikál) a obyvatelstva, usedlostí a měšťanských domů pro daňové účely; nové a spolehlivé vyměrování půdy = 1. tereziánský katastr (nahradil berní ruku z r. 1654 a lánové rejstříky) ⇨ snaha zajistit spravedlivější daňové zatížení (kontribuci), daně podle rozlohy půdy a úrodnosti; 1757 2. tereziánský katastr – poprvé částečně zdaněna i panská půda (dominikál), ač jen poloviční daň než u poddaných; zdaněna i církev a města; 1754 1. úřední sčítání lidu a domů (konskripce) pro daňové a vojenské účely (evidence branců);

② reforma správní a soudní

1749 vytvořeny **společné úřady** habsburských zemí (kromě Uher); vznik státního byrokratického aparátu; centrální úřad – direktorium v čele s Bedřichem Vilémem Haugwiczem a státní rada (poradní orgán, zvláště rakouští Němci); **zrušena česká dvorská kancelář**, zřízena Česko-rakouská dvorská kancelář = změna státoprávního postavení zemí Koruny české (konec jejich samostatného postavení); budován třístupňový státní aparát (ústředí ve Vídni, gubernia v zemích, krajské či městské magistráty); v úřadech profesionálně školení, **c. k. úředníci** (byrokraté), placení a dosazováni státem (řídili se rozkazy z Vídně)

značně omezena privilegia a pravomoc zemských stavovských sněmů

samostatně organizována i soudní a právní moc

1749 zřízen Nejvyšší soudní dvůr ve Vídni s pravomocí pro celý stát a s kvalifikovanými soudci; jednotný zákoník vydán až 1811; Tereziánský trestní zákoník a jednací soudní řád (předpis postupu u soudu, výše trestů za přečiny) – podstatně humánnější, zákaz nelidských trestů

2. Reforma správní a soudní – vypište zrušenou a nově zavedenou kancelář; u úředníků označení a jejich placení; název nového zákoníku a jeho smysl.

3. Reforma hospodářská, finanční a sociální – vypište oblasti průmyslu, nové sjednocené míry a váhy, novou jednotnou měnu (uveďte příklady).

③ reforma hospodářská, finanční a sociální

– zásahy státu do hospodářského podnikání (celková zaostalost, ztráta Slezska), odstraňování překážek volnějšího rozvoje hospodářského života

povzbuzení a podpora průmyslu – zvl. textilní manufaktury (Potštejn, valdštejnská manufaktura v Bělé pod Bezdězem), sklářské manufaktury (na panství Sloup – zrcadlové sklo), 1751 zřízena v Čechách (Praze) první manufaktura na výrobu hedvábí; privilegia podnikatelům, ochrana před zahraniční konkurencí, aktivní obchod, cizí dělníci, zisk ze zavedení státního monopolu na prodej soli, tabáku; 1754 zřízena státní loterie v Praze

– jednotná soustava tzv. dolnorakouských měr a vah (platila až do 70. let 19. stol., pak zavedena desetinná soustava)

např. loket = 0,7775 m; sáh = 6 střevců, tj. 1,8966 m; libra = 560,06 g; máz = 2 hoľby, tj. 4 žejdlíky, tj. 1,415 l aj.

– jednotný peněžní systém ⇨ společná tolarová a zlatková měna (tolar = 2 zlaté; teprve 1900 přechod na korunovou měnu – 1 koruna = zlatky)

přesto se nepodařilo naplnit státní pokladnu – 1762 došlo k vydání prvních papírových peněz (bankocetlí) ve střední Evropě – neúročené dluhopisy vídeňské banky ⇨ snaha krýt část finančního schodku, snížit státní dluh

4. Reforma vojenská – vypište si věk mužů a 3 změny, které měly vést ke zlepšení armády.

④ reforma vojenská

početní růst ozbrojených sil, zvýšení nákladů na výživu, výzbroj a výstroj vojska
systém odvodů, vojenská povinnost pro všechny muže od 17–40 let (s výjimkami a privilegií), jednotný výcvik, standardizované uniformy, přijata vyspělejší pruská vojenská taktika, reorganizace dělostřelectva, rychlopalné zbraně
vybudováno moderní vojenské školství – vojenské akademie pro důstojníky z řad šlechty ve Vídeňském Novém Městě, vojenská polytechnika ve Vídni, kadetka pro děti chudé šlechty aj; první dělostřelecká škola v Rudolfově u Českých Budějovic, stálé výcvikové centrum v Týně nad Vltavou

5. Reforma školská – vypište název školského řádu, období povinné školní docházky a druhy škol (u každé uveďte, co se vyučovalo a jak).

⑤ reforma školská

význam vzdělání pro občanský život ⇨ 1774 schválen Felbigerův školský řád inspirovaný osvícenstvím + koncepcí Komenského (systém výchovy chlapců i dívek); poprvé v monarchii zavedena povinná školní docházka od 6–12 let; na venkově u far nižší školy – **triviálky** (čtení, psaní, počítání + náboženství a hospodářské znalosti), ve městech **hlavní školy** (širší vědomosti, vyučovalo se německy), vzorové hlavní školy pořádaly kursy pro přípravu učitelů; zakládány odborné školy, úprava vyučování i na gymnáziích a univerzitách (místo latiny němčina); jezuitům odňata univerzita a střední školství (noví pedagogové – piaristé nebo světští učitelé, mnoho gymnázií zaniklo; zesvětštění škol – většina studentů se nevěnovala teologii, ale právům, lékařství a přírodovědě (1773 zrušen jezuitský řád bulou papeže Klimenta XIV.)

Řešení

Reforma berní

- sepsán 1. tereziánský katastr (soupis půdy poddaných) a 2. tereziánský katastr (částečně zdaněna i panská půda)
- provedeno 1. úřední sčítání lidu a domů pro daňové a vojenské účely

Reforma správní a soudní

- zrušena česká dvorská kancelář, zřízena Česko-rakouská dvorská kancelář → konec samostatného postavení zemí Koruny české
- v úřadech profesionálně školení úředníci, placeni a dosazeni státem, označení c.k.
- vydán nový Tereziánský trestní zákoník a jednací soudní řád (humánnější, zákaz nelidských trestů)

Reforma hospodářská, finanční a sociální

- v zemích Koruny české rozvoj textilních a sklářských manufaktur
- zavedena jednotná soustava měr a vah (např. loket, libra,...)
- zaveden jednotná společná tolarová a zlatková měna, vydány první papírové peníze (bankocetle)

Reforma vojenská

- vojenská povinnost pro muže ve věku 17-40 let
- zaveden jednotný výcvik a uniformy, přijata pruská vojenská taktika, vybudováno vojenské školství, zavedeny moderní zbraně

Reforma školská

- schválen Felbigerův školský řád – inspirace osvícenstvím a Komenským
- povinná školní docházka zavedena pro děti od 6-12 let
- druhy škol: triviálky – na venkově u far, učilo se čtení, psaní, počítání, náboženství a hospodářské znalosti
hlavní – ve městech, získávaly se širší vědomosti, vyučovalo se německy

Zdroj:

SOCHROVÁ, MARIE. *Dějepis II. v kostce pro střední školy*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: FRAGMENT, 1998. Kapitola 19, České země a Slovensko v období osvětského absolutismu, s. 37 – 38.

